

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत—(सम्पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए—)

1. जलवाहिनी किं करोति?
2. यदि सा शनैः गच्छति तर्हि किं भविष्यति?
3. यदि सा शीघ्रं गच्छेत् तर्हि किं भवेत्?
4. नागरिकाः किं कुर्वाणाः सन्ति?
5. ते कदा जागरिष्यन्ति?

- उत्तरम्— 1. जलवाहिनी कृपात् घटे जलम् आहरति।
2. यदि सा शनैः गच्छति तर्हि तस्याः बालः गृहे विलपिष्यति।
3. यदि सा शीघ्रं गच्छेत् तर्हि तस्याः वस्त्रं जलवेगेन आर्द्रं भविष्यति।
4. नागरिकाः शय्याम् अधिशयानाः सन्ति।
5. ते रुनञ्चनमयान् नुपुरवान् आकर्ण्य झटिति जागरिष्यन्ति।

(3) अधोदत्तं श्लोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत—(निम्नलिखित श्लोक पदकर प्रश्नों के उत्तर दीजिए—)

I. एकपदेन उत्तरत—

1. कूपः कीदृशः अस्ति?
2. पानीयम् कुत्र अस्ति?

- उत्तरम्— 1. तनुः/महालम्बः 2. तले

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत—

1. जलवाहिनी कथं जलकुम्भं कर्षति?
2. यदा सा घटं कर्षति तदा किं भवति?

- उत्तरम्— 1. जलवाहिनी रज्ज्वा जलकुम्भं कर्षति।
2. यदा सा रज्ज्वा घटं कर्षति तदा तस्याः हस्ते महास्फोटः भवति।

III. भाषिककार्यम्

1. 'तनुः कूपो महालम्बः'—अत्र किं विशेष्यपदम्? _____
2. पर्यायम् लिखत। (i) लघुः = _____ (ii) जलम् = _____
3. सन्धिः विच्छेदः वा क्रियातम्।
(i) तस्यास्ति = _____ (ii) महालम्बः + तले
4. 'अस्ति' 'आस्ते' इति अत्र कः धातुः? _____
5. यथानिर्देशम् उत्तरत।

	लिंगम्	विभक्तिः	वचनम्
(i) पानीयम्	_____	_____	_____
(ii) रज्ज्वा	_____	_____	_____
(iii) करे	_____	_____	_____

- उत्तरम्— 1. कूपः 2. (i) तनुः (ii) पानीयम्
3. (i) तस्य + अस्ति (ii) महालम्बस्तले
4. अस्
5. (i) नपुंसकलिंगम् प्रथमा एकवचनम्
(ii) स्त्रीलिंगम् तृतीया एकवचनम्
(i) पुल्लिङ्गम् सप्तमी एकवचनम्

(4) अधोदत्तैः पदैः वाक्यानि रचयत—(निम्नलिखित पदों से वाक्य बनाइए—)

1. विलपति
2. आकर्ण्य
3. भरष्यति
4. तले
5. शय्यायाम्

- उत्तरम्— 1. यदा शिशुः मातरं न पश्यति सः विलपति।
2. सम्पूर्णं वृत्तान्तम् आकर्ण्य अहम् अचिन्तयम्।

3. सा घटे जलं भरिष्यति।
 4. जलं घटस्य तले आसीत्।
 5. बालः शय्यायाम् सुखं सुप्तः आसीत्।
- (5) श्लोकान्वयं पूरयत—(श्लोकान्वय पूरा कीजिए—)
- (क) भरिष्याम्याहरिष्यामि च सलिलकुम्भं कियत्कालम्।
(अहम्) कियत्कालम् _____ भरिष्यामि _____।
(च, सलिलकुम्भम्, आहरिष्यामि)
- (ख) शनैः यदि यामि चिररात्राय विलपिष्यति गृहे बालः।
यदि (अहम्) _____ यामि, (तर्हि) बालः _____ चिररात्राय _____।
(विलपिष्यति, शनैः, गृहे)
- (ग) द्रुतं यदि यामि वसनं मे भवेदार्द्रं सलिलवेगैः।
यदि (अहम्) _____ यामि, (तर्हि) मे _____ सलिलवेगैः _____ भवेत्।
(आर्द्रम्, वासनम्, द्रुतम्)
- उत्तरम्— (क) सलिलकुम्भम्, आहरिष्यामि, च।
(ख) शनैः, गृहे, विलपिष्यति।
(ग) द्रुतम्, वसनम्, आर्द्रम्।

बहुविकल्पीयप्रश्नाः

- (1) विकल्पेभ्यः उचितम् पदम् आदाय रिक्तस्थानानि पूरयत—(विकल्पों से उचित पद लेकर रिक्त स्थान भरिए)
- (क) 1. तस्याः कम्बलम् वर्षाजलेन _____ अभवत्। (आर्द्रः, आर्द्रम्, आर्द्रं)
2. सा _____ कूपात् घटम् अकर्षत्। (रञ्जुना, रञ्जवा, रञ्ज्वा)
3. गृहे बालाः _____। (विलपिष्यति, विलपिष्यतः, विलपिष्यन्ति)
4. इदम् पानीयम् _____ न अस्ति। (शीतल, शीतलम्, शीतलः)
5. _____ ग्रन्थाः अति प्राचीनाः सन्ति। (अयम्, इमाः, इमे)
- उत्तरम्— (क) 1. आर्द्रम् 2. रञ्ज्वा 3. विलपिष्यन्ति 4. शीतलम् 5. इमे
- (ख) 1. अयं कूपः _____। (महालम्बः, महास्फोटः, सलिलवेगः)
2. पानीयम् तस्य _____ आस्ते। (गृहे, घटे, तले)
3. नागरिकाः _____ शयानाः। (द्रुतम्, आर्द्रम्, सुखम्)
4. जनाः नूपुरुरवान् _____ जागरिष्यन्ति। (आकर्णयित्वा, आकर्णयन्ति, आकर्ण्य)
5. जलवाहिनी कूपात् जलम् _____। (आहरिष्यति, आहरिष्यति, आहरीष्यति)
- उत्तरम्— (ख) 1. महालम्बः 2. तले 3. सुखम् 4. आकर्ण्य 5. आहरिष्यति
- प्रश्नः 2. उचितं प्रश्नवाचकं पदं चित्वा रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत—(उचित प्रश्नवाचक शब्द चुनकर रेखांकित पद के आधार पर प्रश्न निर्माण कीजिए—)

1. वसनं मे आर्द्रम् भवेत्। (किम्, कथम्, कीदृशम्)
2. जलवाहिनी रञ्ज्वा घटं कर्षति। (केन, कया, का)
3. सा सलिलकुम्भम् भरिष्यति। (कम्, किम्, कः)
4. नूपुरुरवान् आकर्ण्य ते जागरिष्यन्ति। (कम्, कान्, कानि)
5. गृहे बालः विलपिष्यति। (कस्मिन्, कुत्र, कुतः)

- उत्तरम्— 1. वसनं मे कीदृशम् भवेत्?
2. जलवाहिनी कया घटं कर्षति?
3. सा कम् भरिष्यति?
4. कान् आकर्ण्य ते जागरिष्यन्ति?
5. बालः कुत्र विलपिष्यति?

***** END *****